

דחה ראייה זו יעו"ש. ועכ"פ הסיק הבית הלוי להלכה שכל דין מאכילו בידיים נאמר רק אם המאכיל עצמו חייב באיסור.

לפי"ז כתב שם לבאר דברי המג"א, דבסימן תרט"ז כתב שאשה מותרת להאכיל לקטן חוץ לסוכה, כיון שאשה אינה חייבת בסוכה, מה שאין כן לענין יוהכ"פ שהיא עצמה אסורה לאכול ביוהכ"פ. ומה שכתב בסימן תר"מ שאיש אחר אסור לו להאכילו בידיים, היינו משום שאחר עצמו הרי חייב בסוכה, ולכן אסור לו לספות איסור בידיים, וכדברי הערוך לנר בסוכה דף ב' יעו"ש. ומדויק שבסימן תר"מ הזכיר "אחר" בלבד ואילו בסימן תרט"ז הזכיר הדין שאשה אינה אסורה להאכיל קטן חוץ לסוכה, כך שם בשו"ת בנין אב ח"א סימן כו.

תורת החכמים

סימן נה

ריקוד של נשים עם ספר תורה בשמחת תורה

בס"ד, כ"ה תשרי תש"ס.

אל השואלים הרבים הי"ו בדבר אם אפשר לתת לנשים להחזיק "ספר תורה" בשמחת תורה שירקדו עם הספר.

תשובתי היא חד משמעית — לא.

ראשית דבר יש בזה משום פריצת גדר. דבר זה מעולם לא היה נהוג בקרב ישראל בדורות קדמונים, ואין לשנות ממנהג אבותינו, וכל המשנה ידו על התחתונה. גם הריפורמה החלה בשינויים שהם לכאורה קטנים וקלים, וכולנו עדים למה שיצא מאותם ריפורמים, ואך מן המותר להוסיף בזה.

ראוי לציין כי הנשים בדורות קודמים היו נשים צדקניות מאד, טהורות וקדושות, ובודאי היה להן אהבת תורה ויראת שמים פי כמה יותר מן הנשים כיום, ומעולם לא נשמע כדבר הזה שנשים רקדו עם ספר תורה. וגם בימינו הנשים היראות והשלימות שאינן זזות כמלוא נימה משום הלכה בשו"ע, והן מקיימות קלה וחמורה, ומוסרות את נפשן למען התורה ולמען לומדי התורה, ומעולם לא נשמע כדבר הזה שהן רוקדות עם ספרי תורה.

אשר על כן הדבר ברור, שאלה המבקשות לרקוד עם ספר תורה, אינן עושות זאת בהכרח מרוב אהבת התורה שיש בהן, אלא מסיבות אחרות ושונות לחלוטין שאין בינן לבין אהבת התורה ולא כלום. ומי שבאמת יש לה אהבת תורה ללא

מִצְרִים, ראוי לה שתוכיח זאת בחיי היום יום, בקיום תורה ומצוות, ובהקפדה גם על קלה כבחמורה, ובוזה תוכיח כי אכן יש לה אהבת תורה ויראת שמים.

ומעבר לזה, מבואר ברמ"א (שו"ע או"ח סימן פח סעיף א) דנשים בימי נדתן אין להן לגעת בספר תורה, וכתב על זה הרמ"א שכן הוא המנהג במדינות אלו. ואפילו להסתכל על הספר תורה בזמן הגבהתו, הביא במשנה ברורה שם בסק"ז בשם החיי אדם כלל ג סעיף לח, דאין לה להסתכל. ואין הבדל בזה בין אשה נשואה לרווקה.

ומאחר ואין אפשרות להכריז בבית הכנסת שרק אשה שאינה נדה יכולה להחזיק ט"ת (או אפילו בימי ליבונה), ממילא יש לנהוג מנהג צניעות, ולא לאפשר לשום אשה להחזיק ספר תורה בידה, לא בשמחת תורה ולא בשום זמן אחר.

כבר אמר מרן החתם סופר זי"ע "חדש אסור מן התורה". וחלילה לנו לחדש דברים ומנהגים שלא שערום אבותינו, מנהגים שאין דעת חכמים נוחה מהם.

כבר היה ביהכנ"ס אחד בשכונתינו שהיתה מחלוקת פנימית על כך, יש שחייבו ויש (ואלה היו הרוב) ששללו. וביקשו חוות דעתי ההלכתית, ומסרתיה להם בנוסח הזה, וב"ה ששמעו דעת תורה, ומאז הכל מתנהל אצלם כדת וכדין תורה. ואני מקוה שגם בביהכנ"ס שלכם כך ינהגו, ולשומע ינעם!

הרב אליהו שלזינגר.

בכבוד רב ובברכת התורה

ובמקום שקציתי אאריך מעט בענין זה.

דהנה כתב הרמ"א בשו"ע או"ח סימן פח סעיף א, וז"ל: "יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר, וי"א שמותרת בכל, וכן עיקר (רש"י הל' נדה). אבל המנהג במדינות אלו כסברא ראשונה" — עכ"ל. ומבואר דלפי השיטה הראשונה נהגו איסור בג' דברים: א) שלא ליכנס לביהכנ"ס. ב) שלא להתפלל או להזכיר השם. ג) שלא ליגע בספר. ועל כל אלה כתב הרמ"א דכן המנהג במדינות אלו.

ואמנם במג"א (סק"ב) תמה, דהא י"א דנשים בברכת המזון דאורייתא, וא"כ איך יוכלו ליפטר ממ"ע דאורייתא במנהג שאין לו יסוד. ולכן מסיק המג"א בזה"ל: "לכן נראה לי דעכ"פ תשמע ברכהמ"ז מאחרים, ואי ליכא אחר תברך ברכהמ"ז בעצמה בלחש, וכ"ש קידוש דהוה דאורייתא וכו'. ובבנימין זאב (סימן קנג) כתב שלא נהגו רק שלא ליכנס לביהכנ"ס ולא לראות ספר תורה וגם כשמתפללין אין עומדת בפני חברותיה, ומשום מנהג כבוד עושין כן ולא משום איסור, עכ"ל. וכן עיקר — עכ"ד המג"א. ומבואר מדבריו דאף שחולק על איסור תפילה והזכרת השם, מ"מ משמע דמסכים לרמ"א באיסור כניסה לביהכנ"ס.

וכן מבואר בהדיא בדברי שו"ע הרב בעל התניא בסימן פח סעיף ב, דכתב בהאי לישנא: נהגו הנשים טהרה ופרישות בעצמן שלא ליכנס לביהכנ"ס ושלא לראות ספר

תורה בשעת נידות, וגם כשמתפללין אינן עומדות בפני חברותיהם ומשום מנהג כבוד עושין כן ולא משום איסור וכו', אבל להתפלל בביתה ולברך כל הברכות ובפרט ברכהמ"ז וקידוש שהן מן התורה חייבות לכו"ע אפילו בשעת נידתן. ומה שנוהגין שלא להזכיר את השם בשעת נידתן או שלא ליגע בספר, אין מנהג זה עיקר ועכ"פ תשמע ברכהמ"ז וקידוש מאחרים, ואם אין אחר תקדש ותברך בעצמה בלחש כל הברכות שחייבת בהן – עכ"ל. וב"כ בספר קיצור שו"ע (סימן קנ"ג סעיף טז) ובספר ערוך השולחן (או"ח סימן פח ס"ד וביו"ד סימן קצה סעיף כח) דהמנהג שאין אשה נדה נכנסת לביהכנ"ס בעת זיבתה, אבל מותרת להתפלל ולהזכיר את השם וכנ"ל.

ואמנם בספר חיי אדם (כלל ג סעיף לא) כתב וז"ל: "יש מקומות נוהגות הנשים שכל זמן שהן בימי נדות קודם ז' נקיים שלהן אינן מתפללות ומברכות, וזה מנהג שאין לו יסוד. ואפילו במקומות שמחמירים מ"מ ביום ראשון דסליחות נכנסות לביהכנ"ס ומתפללות, אבל במדינתנו נוהגין היתר לעולם ומברכות ומתפללות" – עכ"ל. ומשמעות לשונו דמש"כ בסוף דבריו ובמדינתנו נוהגין היתר וכו', הרי כוונתו על מש"כ שנהגו שלא להתפלל ולברך, ועל זה כתב דזה מנהג שאין לו יסוד וכו'. אבל באמת אין כוונתו לענין הכניסה לביהכנ"ס, אשר ראינו שבענין זה הסכימו הפוסקים שאין לה להכנס לביהכנ"ס בעת נדתה.

אולם בספר מעשה רב (סימן נח) כתב וז"ל: נדה ויולדת מותרין להתפלל מיד אפילו כשהדם עליהם, ומותרין גם כן להתפלל לביהכנ"ס תיכף וכו' – עכ"ל. ואף בספר מקור חיים על שו"ע או"ח להגאון בעל חוות יאיר כתב דמנהגינו עתה לא כן הוא [א.ה. היינו שאין לאסור] רק נכנסים לביהכנ"ס וקורין ומתפללין, כתב בס"ה דר' שמעלקין שהרב הגדול מהר"ל מפראג התיר לנשים לבוא לביהכנ"ס ולהתפלל בימי נידותן וכו' – עכ"ל.

מ"מ כבר הבאנו לעיל דמסתימת לשון השו"ע הרב וקצשו"ע ועוד, נוהגים להחמיר בזה, וכן הובא בשו"ת דברי משה (סימן נד) שכך הוא באמת המנהג היום הזה. ובספר כף החיים (סימן פח, ס"ק יא) כתב דבמקום שאין בזה מנהג ידוע מותרת להיכנס, כיון דמעיקר הדין הרי מותר לכו"ע, ומ"מ לא תיכנס בזמן שידוע ששורת ממנה דם, אבל בספר שולחן מלכים (דיני נדה ויולדת סק"א) העלה לענין הליכה לביהכנ"ס, דכיון דאין חיוב עליה ללכת לביהכנ"ס, לכן כל שאין שם מנהג לילך, לא תלך.

ואמנם בשו"ע יור"ד סימן רפ"ב סעיף ט מבואר וז"ל: "כל הטמאים אפילו נדות מותרים לאחוז בספר תורה ולקרות בו, והוא שלא יהיו ידיהם מטונפות או מלוכלכות" – עכ"ל. ומשמע מזה לכאורה דנדה מותרת ליכנס לביהכנ"ס. ובשו"ת דברי משה (שם) כתב דאין זה מוכרח, שהרי בימי ליבונה מבואר ברמ"א (סימן פח) דלכולי עלמא מותרת להיכנס. ושכן כתב בספר הליכות ביתה (סימן יא) דהמחבר ז"ל איירי מצד עיקר הדין ולא מצד מנהגא. ועוד כתב דאפשר לומר דאיירי שהס"ת הוא בבית סתם ולא לביהכנ"ס.

והביא שם בשם הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל בעל לב העיברי בקונטרסו משנתו של רבי עקיבא (סימן יב) והוא נדפס בסוף ספר הר הקודש שכתב בין יתר דבריו: ורק הייתי מצער על נשים נדות בימי ראייתן אשר סמוכים בתפילתם אצל הכותל, ואצל דידן היו נזהרין בזה, אך אין בידינו למחות, ומוטב שיהיו שוגגין וכו'. והא דנדה בימי ראייתה לא יקרב, יש ללמוד מקל וחומר מן שו"ע או"ח (סימן פח), ועיין ביור"ד (סימן רפב סעיף ט), ועיין בחת"ס (או"ח סימן כג) וצ"ע — עכ"ל.

והנה אף שנחלקו בדבר זה כבר כתב בספר בנימין זאב (סימן קנג) דעיקר האיסור לאשה נדה ליכנס לביהכ"ס אין זה מחמת איסור אלא משום כבוד. וכן מבואר בהגהות מיימוני (פ"ד מהל' תפילה ס"ק ג) בשם הראב"ה ז"ל שכתב וז"ל: ועכשיו נהגו סילסול בעצמן ופרישות בעת נידתן שאין נכנסות לביהכ"ס וכו' עכ"ד [והובאו דבריו גם במרדכי שלהי פרק מי שמתו אות פו, ע"ש]. וכן הובא בספר הפרדס לרש"י (סימן רעא) וז"ל: ויש נשים שנמנעות מליכנס בביהכ"ס בנידותן ומליגע בספר, חומרא בעלמא הוא, ומקום טהרה להם, ויפה עושות ואשריהן — עכ"ד, וכ"כ בלבוש (או"ח סימן פח), ובהגהות חת"ס בשו"ע או"ח (שם) הביא את דברי הרמב"ן ז"ל עה"ת (פרשת ויצא פרק לא פסוק לה) שכתב, עה"כ כי דרך נשים לי, דראייתה ודבורה ועפר רגליה מסוכנים, ואומות העולם היו מרחיקין אותן ע"ש, ודינא הוא שלא תלך לביהכ"ס ולא תתפלל משום הקריבהו נא לפחתך וכו' — עכ"ד.

ומכל זה מבואר דלכתחילה אין לאשה אף להכנס לביהכ"ס בימי נידותה, ואמנם אם הולכת אי אפשר למחות בידה כי יש לה על מי לסמוך. אבל בודאי שמנהג קדום הוא שאין לה לגעת בתקופה זו בספר תורה, והחמירו אף בזה שלא תסתכל באותיות התורה בזמן הגבהת התורה. ומעולם לא שמענו כדבר הזה שאשה תרקוד וס"ת בידה, והוא חילול ה' ופריצת גדר. וכששואלים אותי (ולעתים עושים מעשה בלא לשאול) אם לקחת ס"ת לעזרת נשים כדי שהן תנשקנה את הס"ת, אני משיב שאין לעשות כן מכל הטעמים שנתבארו. ואין לנו לסור ממנהג אבותינו בענין זה.

סימן נו

בענין מהות נס חנוכה

מבואר בשו"ע סימן תרע"ו סעיף ה': "יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני, ובליל שני כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין, וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחד סמוך לשתי הנרות הראשונות יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה, שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס". ומקורו הוא

המהרי"ק שורש קכ"ד עפ"י המרדכי בפ"ב דשבת יעו"ש. אולם דעת הרש"ל וכן היא גם דעת הגר"א החולק על מה שכתב בשו"ע שיברך על הנוסף, משום שזה אינו אלא למהדר ביותר, והאיך יניח את עיקר המצוה ויברך על הרשות. וגם משום פינוק לימין יבטל את עיקר המצוה של טפח הסמוך לפתח. ולכן כתב דהעיקר הוא שיתחיל בנר הסמוך לפתח בין מדליק בימין הפתח או בשמאל, ותמיד ידליק את הנר הסמוך לפתח שהוא עיקר המצוה, ולא את הנר הנוסף. וראה עוד בשעה"צ שם ס"ק יד. וראה שם בביאור"ל ד"ה כדי, שהביא שיטה שלישית בזה והיא שיטת הט"ז יעו"ש. ויש להבין עיקר סברת מחלוקתם.

איתא בגמרא ערכין (י,א): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצרק, שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה וכו'. מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא, דחג - חלוקין בקרבנותיהן, דפסח - אין חלוקין בקרבנותיהן" עכ"ד הגמרא.

על סמך דברי הגמרא הללו, כתב בשבלי הלקט הל' ראש חדש אות קע"ד, וז"ל: "ולמה גומרין את ההלל בחנוכה, מצאתי הטעם בשם רבינו שלמה זצ"ל, מתוך שהיא חלוקה בנרותיה, כל יום ויום חלוק משלפניו הוי כחג שחלוק בקרבנותיו. ואחי רבי בנימין נר"ו פירש הטעם למה גומרין הלל על שמונת ימי החנוכה שהרי הנס נתחדש בכל יום ויום, כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל שמנים שבמקדש, וכשגברה יד מלכי בית חשמונאי מצאו פך קטן חתום בחותמו של כהן גדול שהיה ראוי להדליק ממנו יום אחד ונעשה להן נס והדליקו ממנו שמונה ימים. אם כן כל יום ויום נתחדש הנס, ועל חידושו של נס אנו גומרין את ההלל בכל יום" - עכ"ל.

ונראה לומר, דהנה ידועה קושיית הבית יוסף למה עושין ח' ימים חנוכה כיון שהיה שמן ליום אחד. ותירץ בזה ג' תירוצים, אחד - שחילקו את השמן שבפך לשמונה חלקים, ובכל לילה היו נותנים שמינית במנורה והיה דולק עד הבוקר. תירוצ שני - שלאחר שנתנו שמן במנורה כשיעור, נשאר הפך מלא כבתחילה, א"כ ניכר הנס אף בליל ראשון. ותירוצ שלישי - דבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה, ובבוקר מצאו את הקנים מלאים שמן. אולם באמת אפשר לומר בשני אופנים נוספים בדומה לזה, ועל אותו משקל, ובשניהם תתורץ קושיית הב"י. דיש לעיין האין היה הנס של פך השמן, האם ביום הראשון כבר נתמלא הפך שמן שיהא מספיק לשמונה ימים, או אולי בכל יום נוצר שמן לאותו יום, דהיינו שהפך התרוקן ושוב נתמלא בדרך נס בכל יום. ובזה נחלקו שני הטעמים הללו שהובאו בשבלי הלקט. לטעם הראשון שזוהי דעת רש"י וכפי שהיא מובאת בשם רבינו שלמה זצ"ל, הנס היה ביום הראשון לכל שמונת הימים. ואם כן קשה, אז מדוע גומרים את ההלל בכל יום ויום, ועל כך תירץ - משום שכל יום חלוק בנרותיו, וכמו בסוכות שגומרין את ההלל משום שכל יום חלוק בקרבנותיו. אך לטעם השני של רבי בנימין נר"ו הוא סובר שבכל יום ויום נעשה נס חדש לאותו יום, שהרי בלשונו אנו רואים "שמצאו פך קטן" משמע שלא

היה מקום לשמן יותר מיום אחד, וכל יום נתמלא הפך מחדש, וכך נראה גם מהמשך הדברים שכתב "שהרי הנס נתחדש בכל יום ויום", ומשמע שבכל יום אותו פך שמן קטן נתמלא מחדש. ולכן אומרים הלל כל יום על חידושו של נס.

נמצא שענין זה אם הנס היה ביום הראשון שנתמלא הפך בשמן לשמונה ימים, או שבכל יום נתמלא מחדש וכמו שנתבאר, הוא מחלוקת הראשונים וכפי שהביאם בשבלי הלקט.

ונראה שהם לשיטתם פירשו כוונת הגמרא כל חר לפום דעתיה. דמבואר בגמרא שבת (כג,א): "אמרינן יום ראשון הרואה מברך וכו' מאי ממעט, ממעט זמן [שברכת "שהחיינו" אומר רק ביום הראשון]. ונמעט נס [שיאמר ברכת "שעשה נסים" רק פעם אחת?] - נס בכל יום איתיה". ופרש"י ז"ל: "שהרי כל שמונה הדליקו מן הפך, אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו". ולכאורה למה לא פרש"י שצריך לומר בכל יום ברכת הנס משום שבכל יום נעשה כאן נס חדש. ועל כרחק שכוונת רש"י לומר שהנס באמת נעשה ביום הראשון שנתמלא בשמן שיספיק לשמונה ימים, ומכיון שכל שמונה ימים הדליקו מן הפך, מברך בכל יום ברכת הנס. ולהטעם השני כוונת הגמרא "נס בכל יום איתיה" ממש כפשוטו, שבכל יום ממש נעשה נס מחדש, שהפך התמלא בשמן בכל יום לצורך אותו היום.

בזה יש לבאר גם מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם פוחת והולך או מוסיף והולך וכדגרסינן בגמרא שם "והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. פליגא בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא, חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין", ובסברת מחלוקתם נראה שחלקו בטעמים הנזכרים.

שהרי כל מה שאנו מקיימים מצוה זו הוא זכר לנס ולשמחה שהיתה שם, שכך תיקנו "לשנה האחרת קבעום לימים טובים וכו'". והנה ב"ש סוברים דביום הראשון היה הנס לכל שמונת הימים, וכבר ביום הראשון היה תוקפו של הנס ונתפרסם לכולם גודלו ותפארתו שפתאום נכנס פה שמן לא רק ליום אחד אלא לשמונה ימים, ולכן מיד שמחו שמחה גדולה עבור כל שמונת הימים. וכיון שאנו עושים זכר למה שהיה בזמנם, לכן כבר ביום הראשון מדליקים שמונה נרות, כי כבר ביום הראשון ידעו כמה ימים יהיה הנס, וזה מה שאמרו "כנגד הימים הנכנסין".

אבל דעת בית הלל שבכל יום היה נס נפרד וחדש בביהמ"ק, וביום הראשון שמחו על הנס שקרה לאותו יום, וביום השני שוב שמחו על הנס שקרה שוב, וכן הלאה. ולכן קבעו ריש להדליק ביום הראשון רק נר אחד, כי מניין ידעו שגם מחר יהיה נס. וביום השני כשראו ששוב היה נס, הדליקו שתי נרות, וכן בשלישי וכן הלאה. וזהו שאמרו בטעמים "כנגד הימים היוצאין", שבכל יום גילו לאחור כמה ימים כבר היה הנס. נמצא לב"ה בכל יום נתגדל הנס יותר, וביום השני ראו שאין זה נס רק ליום